

موانع ورود به فعالیت‌های اکتشافی منابع هیدروکربنی

در صنعت نفت کشور، معمولاً فعالیت‌های مدیریت اکتشاف شرکت ملی نفت ایران در دو بخش طرح‌های اکتشاف منابع هیدروکربنی و بلوک‌های اکتشاف و توسعه دیده شده که بخش اول توسط کارشناسان مدیریت اکتشاف و شرکت‌های داخلی و بخش دوم با مشارکت شرکت‌های بین‌المللی نفتی انجام می‌شود.

در سال ۱۳۷۷ معاونت بلوک‌ها با هدف مشارکت شرکت‌های خارجی و سرمایه‌گذاری آنها در حوضه‌های رسوبی ایران ایجاد شد؛ به طوری که طبق سیاست‌های شرکت ملی نفت ایران، بلوک‌بندی‌ها در چارچوب برنامه‌ی توسعه‌ی کشور در تمامی مناطق (به جز مناطق مستثنی شده) و با توجه به اولویت‌بندی، به مناقصه گذاشته شد. شایان ذکر است که تا به امروز، فعالیت شرکت‌های بین‌المللی با نظارت مدیریت اکتشاف و در قالب قرارداد بیع متقابل انجام می‌شده است.

از ۱۳۷۷ تا ۱۳۸۵ نیز ۵۷ بلوک طی چهار دوره به مناقصه گذاشته شد که تنها ۱۵ بلوک به عقد قرارداد منجر گردید. از این ۱۵ بلوک، در سه بلوک اناران، مهر و فارسی، میادین آذر، چنگوله، بند کرخه، فرزاد بی و بینالود بی، کشف و اقتصادی شناخته شد.

در سال‌های ۱۳۸۵ و ۱۳۸۶ تعداد ۹ بلوک و در سال‌های ۱۳۸۷ و ۱۳۸۸ تعداد ۸ بلوک فعال بودند. در ۱۳۸۹ تعداد بلوک‌های فعال نسبت به سال‌های قبل کاهش یافت و به مرور زمان، پیمانکاران خارجی به بهانه‌های مختلف، انصراف خود را از فعالیت در بلوک‌ها اعلام و ایران را ترک کردند.

میادین یاد شده در ۱۳۷۷، طی دور اول مناقصه کشف شدند اما در سه دوره‌ی بعدی، هیچ میدانی کشف نگردید. از ۱۳۸۵ حتی مناقصه‌ای هم برگزار نشد. از جمله مهم‌ترین موانع و دلایل عدم ورود پیمانکاران خارجی جهت اکتشاف و توسعه‌ی میادین کشور می‌توان به این موارد اشاره کرد:

■ شرکت‌های خارجی در مناطقی اجازه‌ی فعالیت داشتند که ریسک اکتشافی بیش از ۲۰ درصد بود.

■ پیمانکاران خارجی باید در ابتدا قرارداد اکتشاف و در مرحله‌ی بعد، قرارداد توسعه را منعقد می‌کردند.

■ پیمانکار مرحله‌ی اکتشاف یک میدان، در مناقصه‌ی مرحله‌ی توسعه‌ی همان میدان حق تقدم نداشته و شرایطی مساوی با سایر پیمانکاران داشت.

■ ممانعت و مزاحمت ارگان‌های اداری، نظامی و ... از فعالیت پیمانکاران در برخی مناطق

■ مشکلات مالی و بیمه‌ای در زمینه‌ی سرمایه‌گذاری در کشور

■ تحریم‌ها و موضوع هسته‌ای ایران

■ افزایش تعداد قطعنامه‌های اتحادیه‌ی اروپا، سازمان ملل و ... از سال ۱۳۸۶ به بعد

بنابراین، تقسیم‌بندی حوضه‌های رسوبی و منحصر کردن فعالیت شرکت‌های خارجی صرفاً در حوضه‌های رسوبی با ریسک اکتشافی بیش از ۲۰ درصد و همراه نبودن قرارداد اکتشاف با قرارداد توسعه، سبب عدم جدایت برای حضور و سرمایه‌گذاری پیمانکاران خارجی در صنعت نفت کشور شده بود.

خاطر نشان می‌سازد امروزه در دنیا عموماً قراردادهای اکتشاف همراه با قرارداد توسعه است. نکته‌ی جالب توجه آنکه در ۱۹۷۴ میلادی شرکت نفت ایران با شرکت‌های بین‌المللی نفتی این گونه قراردادها را منعقد کرده بود؛ قرارداد با شرکت آلمانی دمنیکس، شرکت فرانسوی سی‌ای‌پی، شرکت آمریکایی اولترامار و بالآخره شرکت آمریکایی آشلند.

شرکت‌های بین‌المللی نفتی در آن‌دسته از حوضه‌های رسوبی سرمایه‌گذاری می‌کنند که ریسک‌های سیاسی، قراردادی، منطقه‌ی فعالیت، فنی (زمین‌شناسی، ژئوفیزیک و ...)، هزینه‌های اکتشافی و سایر هزینه‌ها در آنها کم بوده و در مقابل، از نظر شاخص‌های اقتصادی، دارای توجه باشند. مثلاً جهت اکتشاف و توسعه‌ی حوضه‌های رسوبی کشورهای عمان، امارات، کویت، قطر، بحرین، عربستان سعودی و ... بر اساس قراردادهای مشارکتی اکتشاف و تولید،

از شرکت‌های بین‌المللی نفتی دعوت به همکاری شده است. شرکت‌های نفتی حاشیه‌ی خلیج فارس، با برنامه‌ریزی‌های دقیق و مدون و با علم و آگاهی از مطالعات و روش‌های جدید اکتشافی، تمامی حوضه‌های رسوبی خود را بلوک‌بندی کرده و با توجه به ریسک‌پذیری این محدوده‌ها، با ارائه‌ی شرایط مقبول جهت جذب سرمایه‌گذاری، این حوضه‌ها را به مناقصات بین‌المللی گذاشته‌اند.

مهم‌ترین نکته در خصوص ترغیب سرمایه‌گذار خارجی آن است که سرمایه‌گذار احساس کند در صورت موفقیت‌آمیز بودن عملیات و انجام تمامی تعهدات قراردادی، راهکار و تضمین مناسب و شفاف‌ی جهت بازگشت سرمایه به همراه حاشیه سود قابل قبولی برای او متصور خواهد بود.

برگزاری همایش ۲۰۱۵ در لندن در خصوص مناقصه‌ی طرح‌های بالادستی و تغییرات در شرایط قرارداد بلوک‌ها باعث جذب و حضور فعال شرکت‌های بین‌المللی نفتی در حوضه‌های رسوبی ایران خواهد شد.

به‌منظور ترغیب شرکت‌های بین‌المللی و ایجاد جذابیت‌های بیشتر، تغییرات و اصلاحاتی نسبت به قبل به وجود آمده؛ مثلاً مدت قرارداد به ۳۰ سال افزایش و نرخ تنزیل به ۲۰ درصد کاهش یافته است. به نظر می‌رسد در تدوین مدل جدید قراردادها، شفافیت و اصلاح رژیم مالی، قابلیت کاربرد در پروژه‌های مختلف بالادستی و ایجاد جذابیت‌های بیشتر برای سرمایه‌گذاران بین‌المللی مبتنی بر دیدگاه برد-برد مدنظر بوده است.

در قراردادهای جدید، زنجیره‌ی کامل اکتشاف، توسعه و تولید دیده شده و بنابراین، اگر شرکتی موفق به اکتشاف حجم اقتصادی و قابل قبول هیدروکربن در هر یک از این بلوک‌ها شود، بلافاصله مراحل توسعه و تولید میدان را نیز به‌انجام رسانده و در حداقل زمان، حداکثر سود ممکن نصیب کشور خواهد شد. ■

سردبیر